

Er misjonens tid som fornyende kraft i kirken forbi?

Et perspektiv på norsk misjon

TORE LAUGERUD

Mitt perspektiv på norsk misjon er formet som et spørsmål som hviler på en konstatierende forutsetning: at misjonen en gang har vært en fornyende kraft i våre kirker. Er dette tilfelle? Etter min mening er det ingen tvil om at svaret er ja, og det kan konkretiseres i mange retninger.

1. Misjonsbevegelsens historiske rolle som fornyelseskraft i kirkene

I det store og hele fremsto den norske stats- og folkekirke i forrige århundre som en innadvendt kirke med få og små perspektiver på kirken utenfor nasjons- og konfesjonsgrensene. Det som for alvor åpnet denne kirken, var den moderne misjonsbevegelse. Den var i sitt vesen ekumenisk, i den forstand at misjonsimpulsene bredte seg på kryss og tvers i kirkelandskapet og ofte fant veien over de skarpe lande- og konfesjonsgrensene.

Også på en annen måte styrket misjonsbevegelsen den norske kristendommens vindu utad. Gjennom de menigheter og kirker som etter hvert grodde fram som en frukt av norsk misjonsvirksomhet, ble vårt kristne vindu stadig større. Den gamle oppfatningen av kirken som et hus med tårn, sentralt plassert i bygda, ble litt etter litt supplert med visjonen av gudsrikets folk som et universelt fellesskap på tvers av alle menneskelige grenser.

Det praktiske misjonsarbeidet ute ga også norsk, luthersk kristendom sitt første egentlige møte med andre kirkesamfunn som likever-

dige partnere og medarbeidere i Herrens oppdrag. Behovet for å finne broderlig sameksistens og organisere en holdbar og troverdig misjonsvirksomhet skapte etter hvert et betydelig ekumenisk samarbeid. Som et ektefødt barn av misjonsbevegelsen ble den moderne ekumeniske bevegelse båret fram, et foreldre-barn forhold som riktignok skulle komme til å utvikle både spenninger og kriser på et senere tidspunkt.

Også på et annet område virket misjonen fornyende på kirken. Den skapte et kristent, folkelig engasjement på lokalplanet, som etter hvert omdannet våre menigheter fra passive mottagere av embedets tjenester til et aktivt lekfolk med selvstendige initiativ. På sikt skapte dette hele det nettverk av kristne arbeidsgrener som karakteriserer vårt kirkeliv i dag.

Et meget interessant trekk ved misjonsbevegelsen i Norge er at dens fornyelseskraft ikke begrenset seg til kirken, men sto i en åpen sammenheng med hele samfunnslivet. Misjonsbevegelsen er den første egentlige folkebevegelse i Norges historie. Den har inspirert til og et stykke på vei dannet mønster for hele den floraen av frivillighetsbevegelser som etter hvert skulle dukke opp: avholdsbevegelse, sanitetsforeninger, bondekvinnelag, osv. Her går det en tydelig linje helt fram til de bevegelser som engasjerer mest i nyere tid: fredsbevegelse, miljøbevegelse, folkebevegelsen mot EU, osv.

Betydningen av arbeidet innenfor slike brede, folkelige frivillighetsbevegelser er i dag et av de mest markante særtrekk ved det norske samfunnet sammenliknet med andre. Det er grunn til å minne om at det var misjonsbevegelsen som gikk foran og viste veien. Antagelig utgjør den fremdeles den største av våre folkebevegelser, med sine flere hundre tusen aktive i foreninger og menigheter, som år etter år samler inn bortimot en halv milliard kroner og utøver en rekke aktiviteter av stor kirkelig og samfunnsmessig betydning.

Fra og med opprettelsen av NMS i 1842 ble misjonsbevegelsen organisert lokalt, regionalt og sentralt i landsdekkende organisasjoner styrt etter demokratiske prinsipper. Her får vi øye på en ny aspekt ved den fornyelse bevegelsen sto for: Misjonsarbeidet var uttrykk for og stimulerte til den generelle demokratiseringsprosessen i samfunnet. Det gjennomførte demokrati ble i Norge først skapt og praktisert i misjonsorganisasjonene. Da parlamentarismen ble innført 40 år senere, var demokratiet allerede utprøvd i misjonen, og gjennom deltagelse i organisasjonsarbeidet hadde titusenvise av nordmenn fått verdifull skoloring til deltagelse i det politiske liv.

Et annet viktig punkt er hva misjonsarbeidet har betydd for kvinners deltagelse og stilling i samfunnslivet i Norge. Den første kvinne-

forening for misjonen ble stiftet allerede i 1839, og etter noen få tiår ble det lokale arbeidet i misjonsforeningene mer og mer preget av kvinnelig ansvar. Kvinneforeningenes stadig sterkere dominans henger utvilsomt sammen med at de ble et svar på et lenge oppdemmet behov. Misjonsarbeidet ble en av de første muligheter for kvinner flest til å ta del i et arbeid som hadde perspektiver utover oppgavene i hjemmet. For titusenv av kvinner ble møtene i foreningen høytidsstunder som løftet dem i det daglige strev og ga deres liv et vindu utover.

Gjennom foreningsarbeidet utviklet mange kvinner selvstendighet, og tok ansvar for penger, ledelse, korrespondanse osv. I denne situasjonen ble det også oppreist sterke, kvinnelige lederskikkelser som bl.a. tvang fram kvinnelig stemmerett i NMS allerede i 1904, 9 år før kvinner fikk stemmerett i vårt politiske system. Snart ble misjonen også en yrkesmulighet for kvinner. Den første selvstendige kvinnelige misjonær ble sendt ut i 1870, og andre fulgte snart etter i betydelig antall.

Også en annen gruppe bør nevnes i denne sammenheng: barna og de unge. Egne misjonsmøter for barn ble holdt så tidlig som i 1850-årene, og i 1870-årene kom det til dannelse av barnemisjonsforeninger i større skala. Dette er ikke bare en av de viktigste røttene til det kristne barne- og ungdomsarbeid i Norge, men også en plogspiss for dagens samfunnsmønster preget av en rekke fritidsaktiviteter på barn og unges egne premisser.

Listen kan forlenges ved å vise til hvordan misjonen gjennom sitt utearbeid ble pionerer for det vi i dag kjenner under begrepet nødhjelp. Misjonens folk var også tidlig ute med å se behovet for å gi hjelp til selvhjelp. Slik skapte de norsk utviklingshjelp flere generasjoner før dette ble et begrep og anerkjent som et samfunnsmessig anliggende gjennom opprettelsen av NORAD.

2. Misjonens profil i dagens kirke- og samfunnsliv

I den aktuelle situasjon er det ingen tvil om at misjonen i sitt utearbeid, nå ofte i et integrert samarbeid med en selvstendig, lokal kirke, fremdeles utgjør en betydelig fornyelsesfaktor. Det henger i stor grad sammen med at den i ord og handling er formidler av et menneskesyn hvor alle uansett sosial stilling, kjønn, alder og etnisk tilhørighet gis uendelig verdi som likeverdige skapninger i Guds bilde. Dette er alt annet enn en selvfølge i dagens verden. Utenfor den kristne kulturkretsen er det et – i bokstavelig forstand – uhørt budskap med en enorm individuell oppreisningskraft og sosial sprengkraft.

I Asia ser vi hvordan misjonskirkene blir et tilholdssted for men-

nesker som faller i gjennom i et nådeløst klatresamfunn på de ypperste av de funksjonsdyktiges premisser. I Latinamerika finner i økende grad den fattige og undertrykte befolkning en base i misjonsmenighetene, et sted hvorfra de møysommelig forsøker å bygge opp en menneskeverdig tilværelse. I stadig flere land i Afrika ser vi hvordan kirkene misjonen har skapt og samarbeider med, blir nasjonale samlingspunkter og kraftkilder som tar ansvar i en situasjon hvor samfunnsinstitusjonene mister sin troverdighet eller bryter helt sammen.

I en viss kontrast til dette står utviklingen hjemme. I mange land i Europa har misjonsbevegelsen fullstendig mistet sin kraft eller er blitt sterkt marginalisert som følge av sekularisering og innflytelsen fra en teologi som har mistet kontakten med de levende kildene.

I vårt eget land er situasjonen en noe annen. Tradisjonelt misjonsarbeid står fortsatt sterkt, med vekt på evangelisering og menighetsbyggende virksomhet ved utsendelse av misjonærer. Allikevel befinner misjonen seg også her i en stagnerende situasjon. Det er en viktig oppgave å komme til rette med årsakene til dette, for misjonens tid er ikke forbi. Statistikken over nådøde folkeslag og mennesker i vår verden som ikke kjenner skaperens pust, taler sitt tydelige språk. Mesteren peker fremdeles på veien ut til disse i en stående ordre for sin kirke. Ja, han har gjort denne bevegelsen ut med evangeliet i ord og gjerning til selve urverket som driver historiens klokke framover mot fullendelsen (Mt 24:14).

Også hos oss synes misjonsarbeidets stagnasjon å ha sammenheng med den åndelig/teologiske krise som har tappet så mange kirker i vesten for kraft. Til tross for mange tegn i tiden på at åndelig oppvåkning og en ny, kristen spiritualitet er på gang, er store deler av kirkelivet fremdeles sterkt preget av en åndelig «forsiktighetstid». Men dette er ikke hele forklaringen. Et eller annet sted på veien har misjonsbevegelsen gått over fra å være en kirkelig og samfunnsmessig plogspiss til å bli det motsatte: en tradisjonsbærer.

I et samfunn som nærmest dyrker forandring og hvor det å bli gammel – enten det dreier seg om mennesker eller organisasjoner – oppleves som noe mindreverdige, blir dette et problem. Mange mennesker også innenfor kirkene opplever i dag ordet misjon som noe gammeldags og avleggs. Dette har selvsagt også sammenheng med «eier-effekten»: Når en gruppe mennesker gjennom lang tid har etablert et sterkt «eierforhold» til noe, kan det meget lett hindre andre i å gjøre det til sitt. Misjonens nye rolle som tradisjonsbærer, med alt hva det innebærer, har bidratt til å gjøre misjonsbevegelsen isolert i kirkebildet, og til at brede grupper av aktive menighetslemmer er uten kontakt med misjonens virkelighet.

3. Noen viktige forutsetninger for fornyelse

1. Den grunnleggende forutsetning for fornyelse er at misjonen for egen del holder levende sin åndelige basis. At grunnleggende bibelske anliggender som evangelisering, eskatologisk dynamikk og et liv i tjeneste, diakoni holdes fram, er en forutsetning for å kunne fungere som en fornyelsesbevegelse.

2. Mye tradisjonell, norsk misjonsvirksomhet synes i dag å lide av mangel på visjoner for virksomheten, eller kanskje snarere manglende evne til å formidle visjoner. Blant annet synes dette å henge sammen med at ressursene i stor grad brukes opp til å holde apparatets mange små og store hjul i gang. For mennesker som ikke allerede er innenfor, kan det være vanskelig å få øye på de tennende visjonene som er drivkraften i arbeidet.

3. Dersom misjonens bibelske grunnlag og de tennende visjonene skal få bredere gjennomslag i dagens kirkevirkelighet, duger det neppe å formidle dem i et språk og med midler som primært sikter på å vekke gjenkjennelse og selvbekreftelse hos dem som allerede er en del av bevegelsen. Misjonens folk bør komme mer aktivt inn i arbeidet med å fornye de kristne formidlingsformene og forkynnelsespråket, og i arbeidet med å tegne nye frøhetsmønstre for vår tid. Her har misjonen rike kilder å øse av gjennom impulsene fra våre søsterkirker og egne erfaringer fra misjonens arbeid ute. Det er en stor utfordring å kunne formidle dette på en måte som rører ved dagens mennesker.

4. Norsk misjon må i sterkere grad bryte ut av isolasjonen i egen organisasjon og innhente impulser og høste erfaringer gjennom et tettere samarbeid med hverandre og med annen kirkelig virksomhet, nasjonalt og internasjonalt. I misjonens startfase gikk impulser på kryss og tvers i kirkebildet i sterkere grad enn i dag. Da organisasjonene ble store, ble også fristelsen stor til å bli seg selv nok.

5. Misjonens mål bør ikke formuleres som et ønske om å «henge med i tiden». Ambisjonen må være å finne tilbake til sin egen, opprinnelige funksjon som en nyskapende bevegelse. For å kunne oppnå dette må en erkjenne det tilsynelatende paradoks at en grunnleggende forutsetning for å bli en fornyelsesbevegelse i tiden er at en er barn av sin egen tid. Det var det som preget misjonsbevegelsen i dens startfase. Den besto ikke av mennesker som gikk baklengs inn i fremtiden, med ansiktet vendt mot fortiden. Tvertimot lå hemmeligheten i at misjonens folk våkent fanget opp impulser i tiden og brukte dem til byggematerialer for å skape noe som lå i forkant av utviklingen.

6. Dersom misjonen skal bli i stand til å gjøre det samme i vår tid,

er det viktig å finne fram til aktuelle områder hvor den har stort nybrottspotensiale. Et slikt område kan i dag f.eks. være arbeid blant innvandrere. Et annet område er *formidlingen av tverrkulturelle og internasjonale impulser* inn i kirke og samfunn på ulike nivåer. I kirken taler en om ekumenisk utveksling, dette at impulser bringes fra en kirke til en annen. Gjennom å bli kjent med kirkens arbeidsformer, fellesskapsliv, forkynnelse, sang, fromhetsformer og diakoni på helt andre kontinenter bringes fornyelsesimpulser inn i våre egne menigheter. Her har misjonen et unikt utgangspunkt som til nå ikke har vært fulgt opp med tilstrekkelig vilje og kreativitet.

7. Til slutt må misjonen med frimodighet formidle offensivt de trofasthetsidealer som tradisjonell, norsk misjonsvirksomhet representerer. I en tid preget av det flyktige og ofte uforpliktende er den troskap i relasjonene og den utholdenhet i en forpliktelse som misjonsbevegelsen representerer, en verdi som ingen kirke og intet samfunn i lengden kan klare seg uten.

Å reflektere videre over disse utfordringene i en samtale med hele vår kirke og på tvers av kirkesamfunnene må være en viktig oppgave for misjonens folk i tiden som kommer.

Tore Laugerud, biografiske data på side 136.

Is the time past when the mission was a force of renewal?

On the background of the historic role of the missionary movement as a force of renewal in the Western churches, the author observes the weakening impact of missions, and suggests some important clues to renewal in the Norwegian context.